

□ Vier wayang-kulitvoorstellingen en films

Optreden: Indonesische dalangs Ki Ledjar Soebroto en zijn kleinzoon Nanang (Ananto) Wicaksono (Yogyakarta/Java). Ki Ledjar en Nanang behoren tot de beste poppenspelers van Indonesië en staan bekend om hun virtuositeit en vernieuwende spel. Veel van de door Ki Ledjar gemaakte wayang-kulitfiguren maken deel uit van internationale museumcollecties, waaronder die van het Poppenspe(e)lmuseum in Vorchten (Gelderland).

Nanang is op dit moment druk bezig zich te specialiseren in het vervaardigen van wayang-animatiefilms. Voor meer informatie over de twee poppenspelers,

zie: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/cvLedjarNanangHedi.pdf> (tekst in het Engels).

Zie ook (diverse informatie en educatie over de wayang, tekst Nederlands/Engels): <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Wayang.aspx>.

Wayang kulit

Het Indonesische woord wayang omvat poppenspel (golek), schimmenspel (kulit), maskerspel (topeng) en dans (wong). Wayang kulit is een theaterform uit Indonesië en Maleisië. Het spel wordt gespeeld met kleurrijke, platte figuren die in Java gemaakt zijn van leer (kulit) van de karbouw, een Aziatische buffel. In Bali wordt hiervoor het leer van een koe (sapi) gebruikt. De poppen zijn aan beide zijden beschilderd en vaak versierd met een rijk patroon van gaatjes, waar het licht doorheen kan schijnen. Het is stokpoppenspel en schimmenspel tegelijkertijd.

□ Dalang

De figuren worden door de dalang (poppenspeler) bewogen tegen een langwerpige speelscherm (kelir), dat gewoonlijk wit met een rode rand is. Tussen de poppenspeler en het scherm brandt een lamp (blencong). Onder aan het scherm ligt de stam van een bananenplant. Daarin worden de figuren geprikt die niet in actie zijn: de goede partij rechts (gezien vanuit de dalang), de kwade links. Aan de kant van de dalang zie je de poppen in werkelijkheid en in kleur, aan de andere kant zie je alleen de schaduw van de figuren.

Film: <https://www.youtube.com/watch?v=tECAFBv78Zc> (schimmenspeltechnieken, o.a. wayang)

□ Wayang Revolusi

De 'Wayang Revolusi' ontstond in 1947 als een speciale variant van het traditionele Javaanse wayangspel. In een tijd waarin media als radio en televisie nog niet algemeen waren, was het populaire wayangspel hét middel om grote groepen te bereiken met de boodschap van de revolutie. De toeschouwers konden zich gemakkelijk verbinden met de herkenbare (standaard)-karakters van de goede helden en hun kwade tegenstanders.

De hoofdrolspelers in de wayang revolusi zijn politici en de militairen van de twee partijen die elkaar bestreden in de onafhankelijkheidsstrijd. De bekendste personen zijn de Nederlandse generaals Spoor en Van Mook, de Indonesische president Soekarno en vicepresident Mohammed Hatta.

□ Wayang wajah

De wayang-kulitfiguren zijn speciaal voor het Poppenspe(e)lmuseum gemaakt door Pak Ledjar Soebroto. Het bijzondere van deze speelset is, dat de poppen de 'echte' gezichten hebben van hen die een rol speelden in de politieke actie (oorlog). Deze stijl heet wayang wajah, hetgeen 'echte gezichten wayang' betekent. Animatiefilm: 'Wayang Revolusi 1948-1949. Agresi Militer Belanda 2'. Poppen: Ki Ledjar Soebroto. Productie: Laboratorium Wayang/Nanang Kancil – Ananto Wicaksono). Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=BXD0h6cklgA>.

Film 'Wayang Revolusi' (2008), zie: <https://vimeo.com/74272320> (wayang kulit).

□ Wayang Kancil

De wayang-kulitspelvorm met het dwerghertje Kancil is ontstaan in de eerste helft van de twintigste eeuw. De verhalen zijn gebaseerd op fabels waarin de pientere Kancil de hoofdrol speelt. Of het nu om olifanten, tijgers, slangen, krokodillen of mensen gaat, de kleine Kancil is ze allemaal te slim af.

Dalang/poppenspeler en maker Ledjar Soebroto introduceerde deze vorm van wayang speciaal voor kinderen. Hij ontwerpt de poppen en maakt zelf de verhalen. Zijn doel is om in gewoon

Javaans gemakkelijk te begrijpen voorstellingen te maken voor jongeren, als voorbereiding op de 'echte' wayangvoorstellingen met 'klassieke' teksten.

De wayang-kulitfiguren zijn naar voorbeeld van echte dieren gemaakt. Nanang Wicaksono maakte de foto's. Pak Ledjar Soebroto tekende ze na en maakte de poppen.

Film: <https://www.youtube.com/watch?v=x75G0GfFGXU>.

Wayang Willem

Het wayang-kulitspel 'Wayang Willem' gaat over het leven van stadhouder-prins Willem van Oranje/Willem de Zwijger (1533-1584) die in Delft werd vermoord. Alle belangrijke personen in zijn leven hebben een plek in de voorstelling gekregen, zoals zijn echtgenote Louise de Coligny, de water-

geuzen, koning Philips II en Balthasar Gerards.

Het is een boeiende en verrassende voorstelling over het leven van onze Vader des Vaderlands. Het publiek moet niet verbaasd zijn als de oud-Hollandse Jan Klaassen en zijn vrouw Katrijn hun opwachting maken tijdens het optreden.

□ Wayang met een menselijk gezicht

De poppen en het wayangverhaal zijn in 2008 gemaakt voor voorheen Museum Nusantara. De première vond plaats in Museum Prinsenhof te Delft. Voor de realisatie van de wayang-kulitfiguren hebben Ledjar en Nanang diverse afbeeldingen van schilderijen en gravures uit de tijd van de stadhouder-prins Willem van Oranje als uitgangspunt genomen.

Deze stijl van wayang kulit heet wayang wajah: 'wayang met een menselijk gezicht'.

Film 'Wayang Willem', zie: <https://www.youtube.com/watch?v=aHWXbqdSyFA>.

Animatiefilm, zie: <https://www.youtube.com/watch?v=zuvOis9kcv0>.

□ Wayang Diponegoro

In het wayang-kulitspel 'Diponegoro' gaat het om de strenggelovige islamitische prins Diponegoro (1785-1855) in zijn vrijheidstrijd tegen de Nederlandse overheersing, de zogenoemde Java Oorlog (1825-1830). Diponegoro – de 'Willem van Oranje' van Indonesië – is een van de eerste sleutelfiguren van het beginnend nationalisme in het voormalige Nederlands-Indië. Zijn opstand werd gevoed door zowel religieuze (pan-islamitische) als nationalistische motieven. De vrome moslim Diponegoro had de overtuiging, dat hij door Allah was aangewezen om een opstand te leiden tegen de ongelovige en koloniale overheersers. Zo ontstond er een – in de ogen van de Javanen – heilige oorlog, waarbij iedereen zich moest aansluiten, zowel de adel als de boeren. Aanleidingen voor deze oorlog waren divers. Er speelde al enige tijd een opvolgingskwestie aan het hof van Djokjakarta/Yogyakarta, een gebied op Java dat door plaatselijke vorsten werd geregeerd. Het Nederlandse gouvernement had toezeggingen aan Diponegoro gedaan, maar maakte deze niet waar toen de opvolging nabij was.

□ Privileges

Er was meer aan de hand. De Javaanse adel werd het zonder vorm van overgang niet meer toegestaan geld te innen voor de verhuur van hun landerijen, een privilege dat nog door gouverneur-generaal Daendels was ingevoerd. Die landverhuur had eerder nadelige gevolgen voor de bevolking gehad, maar door de regeling nu abrupt af te breken leden de vorsten schade. Een derde aanleiding die dikwijls wordt genoemd, had te maken met aanhoudende droogte, met misoogsten en onrust onder de bevolking tot gevolg.

Guerrilla

Het Javaanse leger gebruikte guerrilla-tactieken, vol verrassingsaanvallen. Dat mocht niet helpen. Diponegoro dreigde het onderspit en wilde onderhandelen over vrede. Ondanks een vrijgeleide werd hij door de opperbevelhebber van het Nederlandse leger luitenant-generaal Hendrik Merkus baron De Kock en luitenant-generaal Van Geen gevangen genomen en verbannen naar Makassar op het eiland Celebes.

Nationale held

In 1837 werd Diponegoro bezocht door Prins Hendrik (zoon van koning Willem II) die hem een trotse man noemde, die door 'verraad' in handen van de Nederlanders was gekomen. Diponegoro vulde zijn dagen met het schrijven van zijn levensverhaal/memoires en het kalligraferen van teksten uit de Koran. De Java Oorlog heeft – afgezien van de grote verwoestingen – aan meer dan 200.000 Javanen en 8.000 Europese soldaten het leven gekost. De politieke gevolgen waren duidelijk: de macht van de Javaanse adel was tot in de volgende eeuw gebroken. Diponegoro wordt door de Indonesiërs beschouwd als de eerste en grootste nationale held van de strijd tegen de Hollandse onderdrukkers.

□ Saleh en Pieneman

Het verhaal en de poppen zijn op verzoek van de Javaanse kunstschilder-verzamelaar Nasirun gemaakt door Ki Ledjar Soebroto. De eerste voorstelling vond plaats in 2013 in het Goethe-Instituut in Jakarta. Ledjar en Nanang bestudeerden Hollandse kleren, kragen, schoenen, haar- en dracht etc. uit het begin van de negentiende eeuw en verwerkten deze in de wayang-kulit-figures. Een inspiratiebron was ook een schilderij van Raden Saleh (1811-1880) genaamd 'Penangkapan Diponegoro'/'Gevangenneming van Diponegoro' (1857). Dit werk in Europese stijl (Romantiek) was weer gebaseerd op het schilderij 'De onderwerping van Diepo Negoro aan luitenant-generaal baron De Kock' van Nicolaas Pieneman uit 1835. In dit schilderij is sprake van Arabisch aandoende kleding. Saleh toont daarentegen het volk in traditionele Javaanse klederdracht.

□ Buffel en leeuw

In de wayangvoorstelling worden de strijders van beide partijen gesymboliseerd door dieren: de buffel stelt het Javaanse leger voor, een leeuw de Hollandse tegenpartij. Tussen de bedrijven door geven de punakawan (clowns in een wayangspel) als intermezzo commentaar op de gebeurtenissen. Het doel van de voorstellingen van Ledjar is, dat deze kunnen dienen als introductie in de geschiedenis van Java voor het onderwijs in Indonesië. Nanang Wicaksono heeft de dalangrol van zijn grootvader overgenomen en wordt nu geassisteerd door Ki Ledjar Soebroto.

□ Films

Film: 'Wayang Saleh', Diponegoro – wayang kulit. Spel: Ananto Wicaksono. Productie: Goethe-Institut, Jakarta (2013). Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=fChM5TsG4MU> of <https://drive.google.com/drive/folders/0Bx4FuvHIQ0XUR1RLTEhCN2liWjg>. Zie ook animatie(teken)film van Joni Rinaldi 'Diponegoro in Dutch perspectives'. Productie: Erasmus Huis, Jakarta (2015). Zie: https://www.youtube.com/watch?v=RBZ6oHyp_Y0.

Ledjar Soebroto and Nanang

Known for their virtuosity and innovative play, *dalangs* Ki Ledjar Soebroto and Nanang Wicaksono are among the best puppeteers from Indonesia. Many of the wayang kulit figures created by Ki Ledjar have been integrated into international museum collections, including the collection of the Puppetry Museum in Vorchten, in the Dutch province of Gelderland. Nanang is currently in the process of specialising himself in producing wayang animation films. For more information about these two puppeteers, please refer to: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/cvLedjarNanangHedi.pdf>. Also refer to a wide range of informative and educational documents about wayang, texts in Dutch and English, see: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Wayang.aspx>.

□ Wayang kulit: rod puppet and shadow play

Wayang is a generic term for *puppet theatre* (golek), shadow puppet theatre (*kulit*), masks (topeng) and dance (wong) from Indonesia. Wayang kulit is a unique form of theatre that makes use of light and shadow. The performing dalang is a puppeteer who also directs the gamelan orchestra. He presents the great Hindu Indian epics Mahabharata and Ramayana on his screen. During the wayang kulit performance, he is seated cross-legged behind a large white cotton screen (kelir), facing the audience and with his back towards the musicians.

□ Dalang

The dalang moves the figures, speaks their roles and sings, thus creating the illusion of conversation. In contemporary forms of wayang kulit play, the 'shadow screen' serves as a background/backcloth. The dalang and his assistant are sitting with their backs towards the audience. In this way, the beautifully coloured kulit figures can be seen in all their splendour. In addition, new techniques have been introduced. For example, modern computer adaptations of gamelan music can sometimes be heard instead of music played by a gamelan orchestra. Film (puppetry techniques, Dutch text), see: <https://www.youtube.com/watch?v=tECAfbv78Zc>

□ Wayang Revolusi

On 27 December 1949 Indonesia obtained sovereign power. In 1947, *Wayang Revolusi* originated as a special variant on wayang theatre and presents how the Indonesian nationalists used this traditional wayang art form as a means of propaganda in their fight against the Netherlands. In an era that media such as radio and television were not very common, the popular wayang play was the ultimate means for addressing large groups with the message of the revolution.

□ Characters

The spectators could easily identify with the recognisable, standard and less standard characters of noble heroes and their evil opponents. Wayang Revolusi's main characters are politicians and servicemen of both parties that were engaged in combat with each other during the fight for independence. Well-known characters include Dutch generals Spoor and Van Mook, the Indonesian President Sukarno and Vice President Mohammed Hatta. Film 'Wayang Revolusi' (2008), see: <https://vimeo.com/74272320>. See also animation film 'Wayang Revolusi 1948-1949. Agresi Militer Belanda 2'. Puppets: Ki Ledjar Soebroto. Production: Laboratorium Wayang/Nanang Kancil – Ananto Wicaksono): <https://www.youtube.com/watch?v=BXD0h6cklgA>

Wayang Kancil

In 1980, Ki Ledjar Soebroto decided to try making new wayang characters and stories based on fables to attract the interest of little children. 'I called them *Wayang Kancil*, because I was inspired by the fable of the mouse-deer stealing cucumbers from the farmer's field', he said. The wayang kancil puppets were mainly animal characters. To make them more interesting, Ki Ledjar steered away from the 'sogan' (dull brownish hue) shades of the old wayang characters and used shiny and colourful acrylic paints to colour them instead. Children quickly came to love Ki Ledjar's wayang kancil. He was often invited to children's parties and schools to perform using his new style of shadow puppets. Film, see: <https://www.youtube.com/watch?v=x75G0GfFGXU>.

□ Wayang Willem

The 'Wayang Willem' wayang kulit performance is about the life of William I, Prince of Orange, who was murdered in the Dutch city of Delft. Many important people from his life have been included in the performance, such as the Sea Beggars (*watergeuzen*), King Philip II, Prince William's fourth wife Louise de Coligny, and Balthasar Gerards, who killed William on 10 July 1584. Film, see: <https://www.youtube.com/watch?v=aHWXbqdSyFA>. Animation film, see: <https://www.youtube.com/watch?v=zuvOis9kcv0>.

□ Wayang Diponegoro

The wayang kulit performance 'Diponegoro' is about the fight against Dutch rule led by Islamic Prince Diponegoro during the Java War – or Diponegoro War – that was fought in Java between 1825 and 1830. Diponegoro – the 'William of Orange' of Indonesia – is one of the first key figures of upcoming nationalism in the former Dutch East Indies. Animation film 'Diponegoro in Dutch perspectives'. Production: Erasmus Huis, Jakarta (2015). See: https://www.youtube.com/watch?v=RBZ6oHyp_Y0. Film 'Wayang Saleh', Diponegoro. Wayang kulit performance: Ananto Wicaksono. Puppets: Ki Ledjar Soebroto. Production: Goethe-Institut, Jakarta (2013). See: <https://www.youtube.com/watch?v=fChM5TsG4MU>.

- Afbeelding/Picture: oud-Hollandse/old-Dutch Jan Klaassen, collectie/collection Poppenspe(e)lmuseum. Pop/Puppet (wayang kulit): Ki Ledjar Soebroto (2010). Dit document op internet/This document is also available in PDF format. Zie/See: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet157e.pdf>. Extra informatie/information, zie/see: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/MailForm.html>. Hyperlinks: klik op de groene woorden/click on the green words. Veel plezier. Applaus! Have fun. Applause! Concept en/and tekst/text: Otto van der Mieden (2016). Zie ook/See also: bijlagen/appendices I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX en/and X.

Poppenspe(e)lmuseum/Puppetry Museum©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Phone: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
info@poppenspelmuseum.nl

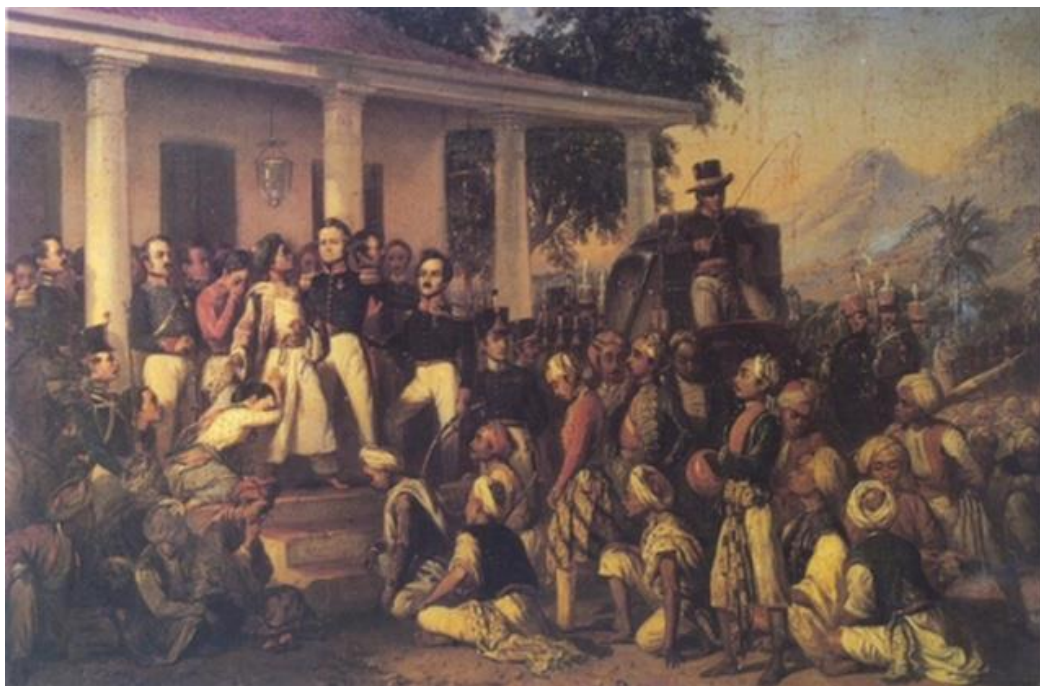

Afbeeldingen/Pictures I: Ki Ledjar Soebroto (Yogyakarta) met/with Wayang Kancil [1, 2]; President Soekarno – Wayang Revolusi [3]; Kancil het dwergheertje/the mous-deer – Wayang Kancil [4]; Diponegoro – Wayang Saleh [5]; Nanang Wicaksono met/with Herucakra/gunungan, meditatiegrot/meditation cave – Wayang Saleh, Diponegoro [6] en/and vliegtuig/airplane – Wayang Revolusi [8]; Nanang Wicaksono, gunungan en/and Ki Ledjar Soebroto [7].

1 2
3 4 5
6 7 8

POPPENSPELMUSEUM

Afbeeldingen/Pictures II: schilderij/painting van/by Raden (prins/prince) Saleh (1811-1880) genaamd/entitled 'Penangkapan Diponegoro'/'De gevangenneming van Diponegoro'/'The Arrest of Pangeran Diponegoro' (1857) [1]; schilderij/painting van/by Nicolaas Pieneman (1809-1860) 'De onderwerping van Diepo Negoro aan luitenant-generaal baron De Kock'/'The Submission of Prince Diepo Negoro to General De Kock' (ca. 1835) [2]. Concept: OvdM (2016).

1

2

Poppenspe(e)lmuseum/Puppetry Museum©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Phone: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen/Pictures III: Pastiche 'This Hegemony Life', digitale print/digital print op/on canvas. Hergé-style (Tintin).
 Artist couple: Santi Ariestyowanti en/and Dyatmiko (Miko) Lancur Bawono – Indieguerillas (Yogyakarta, 1912).
 Geïnspireerd door schilderij/Inspired by painting van/by Raden Saleh, genaamd/entitled 'Penangkapan Diponegoro'/'
 'De gevangenneming van Diponegoro'/'The Arrest of Pangeran (prince) Diponegoro' (1857) [1]; Diponegoro [2];
 Willem van Oranje [3]; Soekarno [4].

1
 2 3 4

Poppenspe(e)lmuseum/Puppetry Museum©
 Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Phone: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen/Pictures IV: Ledjar Soebroto met/with Jan Pieterszoon Coen, gouverneur-generaal van de/Governor General of the Verenigde Oostindische Compagnie/Dutch East India Company (1687-1629) – Wayang VOC [1]; Wayang-kulitpoppen/puppets: Louise de Coligny, Willem van Oranje/William of Orange (1584) met/with mopshond/pug Pompey; Gunungan met de/with Nieuwe Kerk (Delft), Balthasar Gerards, moordenaar van Prins Willem van Oranje met dubbelloops zakpistool/assassin of Prince William I of Orange with double-barrel pocket shotgun, hertog van Alva/Duke of Alba en/and Spaanse militair/Spain's military leader – Wayang Willem (collectie/collection Nusantara, Erfgoed Delft) [2]. Concept: OvdM (2016).

1
2

E
POPPENSPELMUSEUM

Afbeeldingen/Pictures V: Willem van Oranje/William of Orange [1] en/and hertog van Alva/Duke of Alba – wayang kulit [2]; detail pop/puppet Willem van Oranje/William of Orange met/with signature 'Ledjar' (12-4-2009) [3]. Poppen/Puppets: Ledjar Soebroto (Yogyakarta, 2009). Collectie/collection: Poppenspe(e)lmuseum. Concept: OvdM (2016).

1 2
3

Poppenspe(e)lmuseum/Puppetry Museum©
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Phone: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
info@poppenspelmuseum.nl

Balthasar Gerards

Alva
Governor of the Netherlands

Spain Military Leader

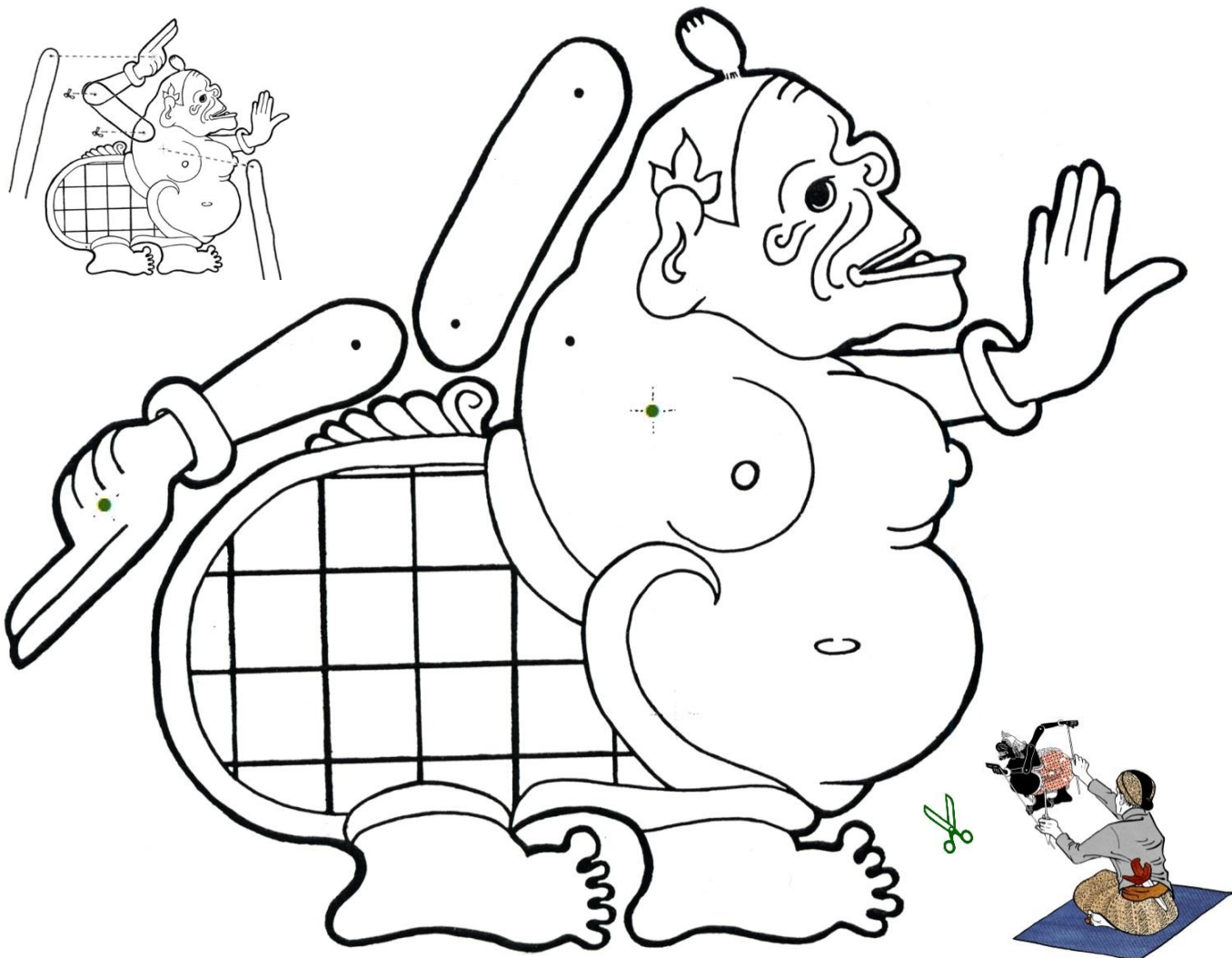
Afbeeldingen/Pictures VI: animatiefilm/animation film: 'Willem van Oranje/William of Orange'. Figuren/Figures: Ki Ledjar Soebroto. Verhaal/Story: Hedi Hinzler. Productie/Production: Laboratorium Wayang/Nanang Kancil – Ananto Wicaksono.

Poppenspe(e)lmuseum/Puppetry Museum©
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Phone: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
info@poppenspelmuseum.nl

Afbeeldingen/Pictures VII: film stills 'Wayang Saleh'/Diponegoro met/with blencong (lamp). Diponegoro, goed en slecht/ good and evil [1]; Luitenant-generaal/Lieutenant General Van Geen en/and generaal/General De Kock [2]; Luitenant-kolonel/Lieutenant Colonel Frans David Cochijs, Van Geen en/and De Kock [3]; Soldaat/Soldier, leger/army Diponegoro [4]; Leeuw/Lion en/and Javaanse karbouw/Javanese water buffalo [5]; Senthot Alibasah/Prawirodirdjo – krijgsheer/warlord, Herucakra/gunungan, meditatiegrot/meditation cave en/and Diponegoro [6]. Poppen/Puppets – wayang kulit: Ki Ledjar Soebroto (Yogyakarta, 2013); detail 'De Scepter van Ottokar' [8], 'Kuifje in Tibet' [10]; Kuifje/Tintin comic, Hergé; Pastiche 'This Hegemony Life'/Diponegoro, Hergé-style. Artists: Santi Ariestiyowanti en/and Dyatmiko Lancur Bawono [7, 9]. Concept: Otto van der Mieden (2016).

1	2
3	4
5	6
7	8 9 10

Zelf eens proberen? DIY

Semar, een wijze Javaanse nar/a shadow from Indonesia

Wat heb je nodig? Kleurpotloden, schaar, karton, lijm, vier splitpennen, speelscherm (wit doek of papier) en een lamp

Semar is een Javaanse wijze én geestige dienaar van goden en edelen. Hij is een van de punakawan (komische personages) uit het wayangspel. Semar lost in veel wayangverhalen (lakons) de problemen op. Hij geeft niet alleen raad, maar maakt ook grappige opmerkingen. Semar heeft een potsierlijk uiterlijk. Zijn bolle buik is bloot en hij heeft flinke billen. Geef de pop een vrolijke kleur.

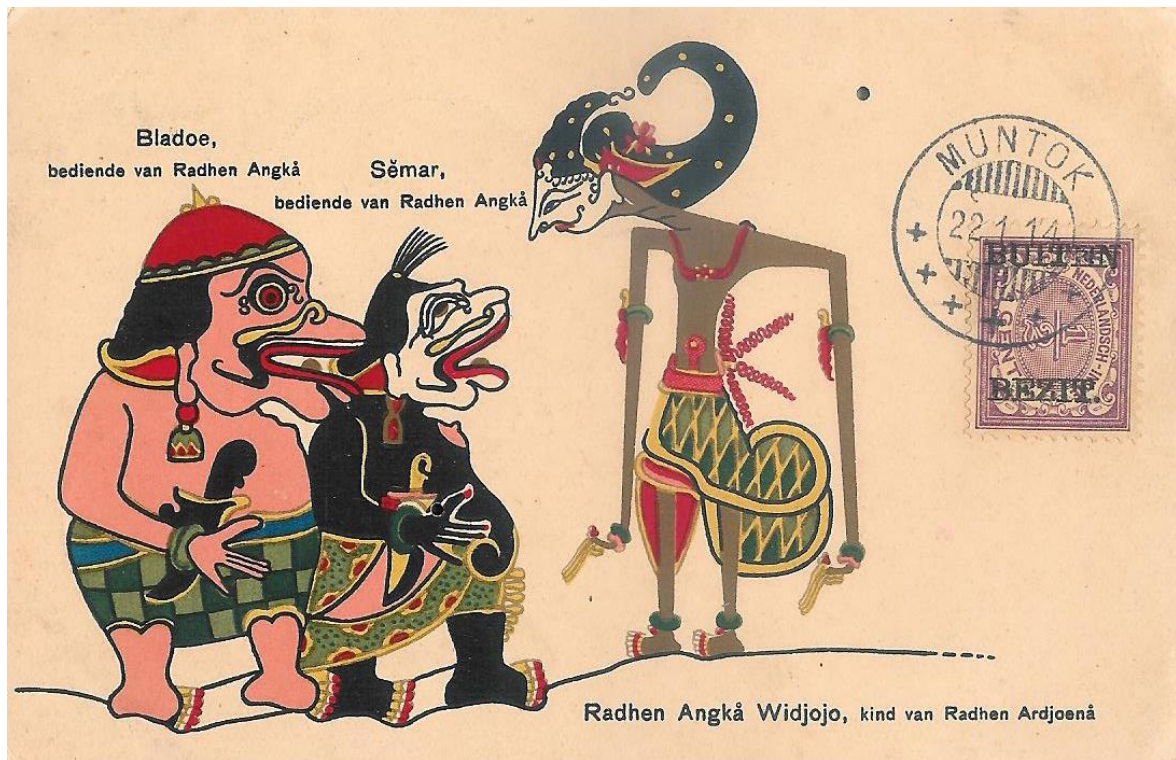
De geblokte wikkelrok (sarong) is bruin. Het gezicht is geel, de buik is roze en de lippen zijn rood. Plak Semar en de twee dubbele streken op een stevig stuk karton en knip ze uit. Bevestig de rechterboven- en -onderarm door middel van een splitpen aan elkaar. Maak de arm met een splitpen vast aan het lichaam. Vouw de streken om bij de stippellijn.

Plak beide delen tegen elkaar, zodat de 'speelstokjes' steviger worden. Maak een gaatje aan het uiteinde voor de splitpen. Met de ene strook kun je de rechterarm van Semar bewegen, met de andere houd je zijn lijf omhoog. Houd de schim tussen een lamp of een zaklantaarn en een half doorzichtig doek of papier. Nu is de schim aan de andere kant van het speelscherm te zien als een schaduw. 'Selamat malam!', 'goedenavond', zegt de grappenmaker.

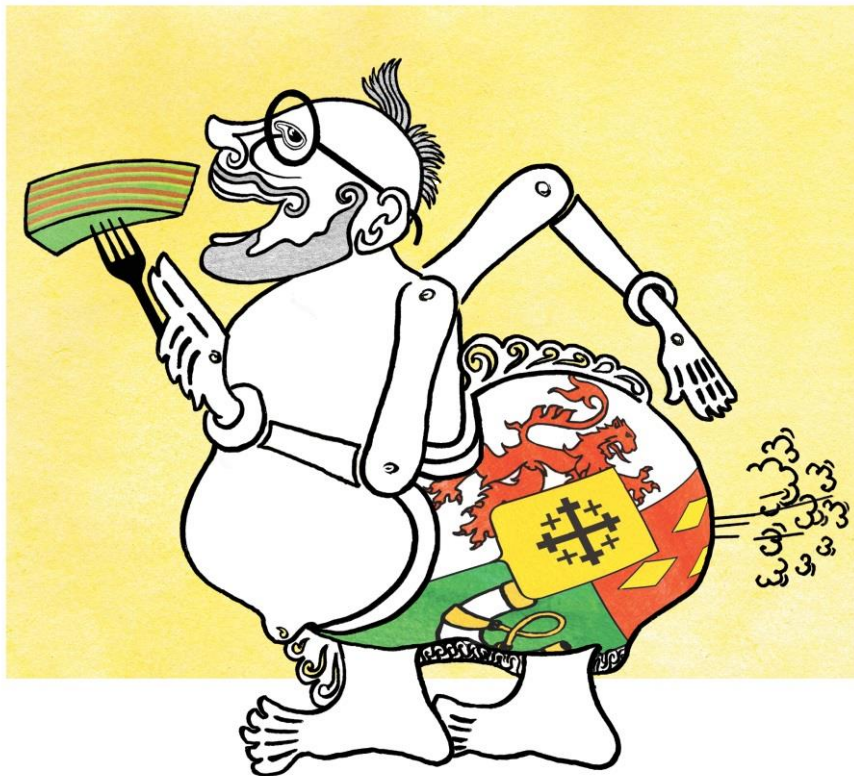
Add a bit of colour to Semar. His face is yellow and his lips are red. Cut out this Javanese clown. Connect his arm to his body with split pins. Attach a straw/small stick to his hand and another one to his body. Stretch a white cloth with a light behind it for your background. 'Selamat malam!', 'good evening', says the fat fool. Illustratie/Illustration: Gitte Clemens (Semar) en/and Elsje Zwart (Semar + dalang). Concept: Otto van der Mieden (2016).

Poppenspe(e)lmuseum/Puppetry Museum©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Phone: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspeelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
info@poppenspeelmuseum.nl

Afbeeldingen/Pictures IX: Bladoe en/and Semar, bedienden/servants van/of Raden Angka en/and Raden Angka Widjojo, kind/child van/of Raden Ardjoena – wayang kulit. Briefkaart/Postcard. Impressum/Imprint: J.M.Chs. Nijland (Soerabaja, ca. 1913); Jatayu, Garuda: mythische vogel/mythical bird uit de Ramayana-epos/from the Ramayana epic – wayang kulit, Mataram stijl/style (Midden-/Central Java). Maker/Puppet maker: Kartogono (Yogya). Concept: OvdM (2016).

Afbeelding/Picture X: spekkoeke-etende en windende Semar met het gezicht van Otto van der Mieden – Poppenspe(e)lmuseumdirecteur en conservator. Semar draagt een gebatikte sarong (wikkelrok) met daarop een afbeelding van het familie-wapen van Van der Mieden

Farting Semar, while munching away on kwee lapis, with Otto van der Mieden's – Puppetry Museum director and curator – face. Semar wears a batik sarong (wraparound skirt) depicting the coat of arms of the Van der Mieden family.

Spekkoeke: een cake-achtige lekkernij afkomstig uit het voormalige Nederlands-Indië. De naam 'spekkoeke' is ontstaan doordat de vorm – door de dunne, om-en-om gekleurde laagjes – aan doorregen spek doet denken.

Kwee lapis: thousand-layer cake (also known as lapis legit or kue; called spekkoeke in Dutch) is an Indonesian delicacy to be enjoyed with tea or coffee. The name of this sweet and rather heavy cake derives from the many thin, alternately coloured layers which look like a slice of streaky bacon (called spek in Dutch).

Logo: in het logo van het Poppenspe(e)lmuseum en dit pamflet zie je links een oud-Hollandse Jan Klaassen-figuur afgebeeld: hij hanteert een knuppel. Rechts van deze vrolijke nakomeling van de Italiaanse *Pulcinella* kun je de Javaanse nar *Semar* ontdekken. Op een ludieke manier – alsof hij zelf als een marionettenspeler de touwtjes in handen wil hebben – wipt hij in het pamfletlogo met een draad aan zijn hand een letter 'E' uit de naam van het museum. Deze (extra) letter in 'spe(e)l' maakt duidelijk dat het niet alleen een museum is waar je mag rondkijken, maar waarin de bezoekers ook vaak de vraag wordt gesteld: 'Zelf eens proberen?' De Jan Klaassen-figuur in het beeldmerk verwijst ook naar enkele andere karakteristieke hoofdpersonen uit het tragikomische negentiende-eeuwse (volks)poppentheater, waaronder de Engelse *Mr Punch*, de Franse *Polichinelle* en de Duitse *Kasperl*. Deze komische archetypen houden met hun wonderlijke en zo herkenbare huiselijke perikelen het geacht publiek als het ware een spiegel voor.

On the left-hand side of the museum's and the pamphlet's logo Jan Klaassen – Mr Punch's Dutch cousin – can be seen wielding a club. On the right of this jolly descendant of the Italian *Pulcinella*, Semar – the cheerful jester of Indonesian Wayang theatre – is depicted. With a string attached to his hand, he is playfully tugging at the letter 'E' in the museum pamphlet's name, pretending to be the puppeteer who is 'pulling the strings'. This extra letter 'E' is based on Dutch wordplay. The noun play (*spel*) is combined with the verb playing (*speel*), which means that this is not only a museum where you can look around, but, in particular, a place where visitors are often asked: 'Would you like to try it yourself?' (DIY). The Jan Klaassen figure in the logo also refers to various other, distinctive leading characters from tragicomic, nineteenth-century folk and mainstream puppet theatre, including the German *Kasperl*, the French *Polichinelle* and, of course, the British *Mr Punch*. These comic archetypes, with their oh-so-recognisable domestic ups and downs, in reality turn a mirror onto their esteemed audience.

Hyperlinks: klik op de [groene woorden](#)/click on the [green words](#). Illustratie/Illustration: Elsje Zwart (2015). Concept: OvdM (2016).

Poppenspe(e)lmuseum/Puppetry Museum©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Phone: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
info@poppenspelmuseum.nl